

DE DRINKBEKER

DE DRINKBEKER

piet schouten

Schrijver: p. schouten
Coverontwerp: p. schouten
ISBN: 9789402148145
© piet schouten

DE DRINKBEKER

1944, donderdag 2 maart

Het appél duurt weer alle Jezus lang. Het sommetje wil weer eens niet kloppen en voor zoiets ongehoords moet natuurlijk alles wijken. Het aantal gevangenen op de appelplaats plus het aantal lijken dat meegekomen is van het werk plus de geschopten en afgebeulden die niet meer kunnen staan en zolang bij de lijken zijn neergelegd plus het aantal dat in de keuken werkt plus het stel dat in de ziekenbarak ligt plus het aantal dat zich in het onderzoeksblok 46 bevindt plus het aantal in de strafcellen moet gelijk zijn aan het aantal gevangenen dat door de bureaucratie is vastgesteld sinds het vorige appel.

Er schijnt weliswaar een mild voorjaarszonnetje dat een poging doet het leed wat te verzachten, ware het niet dat er voortdurend bevelen gebruld worden om aan te sporen om opnieuw en opnieuw te tellen en de gevangenen te moe en te hongerig zijn om er een succes van te maken.

Ook Alfons heeft geen weet van enig weldadig effect van het mooie weer. Ook hij is moe en heeft de flinke trek van iemand die hard gewerkt heeft. Want hard gewerkt werd er vandaag weer in de steengroeve en dat is dan weer het nadeel van goed weer, want wat de gevangenen betreft mag het elke dag hozen van de lucht. Maar hij is bovenal bloednerveus. Dan komt tot zijn schrik en schaamte de verleiding opzetten om een probleem eens en voor altijd op te lossen. Het volgende moment lijkt hij besloten te hebben, wetend dat de weegschaal in zijn hoofd weer gauw de kant van een ander besluit uit kan gaan. Hij zucht hoorbaar en Govert, vriend, collega in de groeve en medebewoner van de Hollanderbarak heeft het opgemerkt:

‘Ik kan me voorstellen dat je van slag bent.’

'Ja', Alfons knikt. Hij vindt het te vroeg om Govert deelgenoot te maken van de vreselijke besluitenwip die in zijn kop op en neer gaat.

Als vanzelf gaan zijn gedachten uit naar Annie. Hij ziet haar vóór zich met de twinkeling in haar bruine ogen in het sproetengezicht. Is het door zijn honger dat hij haar bezig ziet met het avondeten? Hij ziet hoe ze haar iets te spitse neus in een van de pannen op het gas steekt. Zou ze weten, waar hij zit? Zou ze zich erg ongerust maken? Ja natuurlijk. Ze vraagt zich vast af of het gezin ooit weer compleet zal zijn. Het schuldgevoel ligt plots weer als een steen op z'n maag. Wat zou Annie hem aanraden te doen? Direct nadat dat die gedachte is opgekomen, weet hij dat dat een onmogelijke vraag is. Gelukkig zal die haar bespaard blijven, maar inmiddels is hij in de richting van een definitief besluit gedreven, het besluit van een vader.

'Mütze auf!' Voor wie of wat de mutsen op en af moeten is niet duidelijk. Hoezo hebben de beulen de extra vernedering van het *'Mütze ab!'* van de gevangenen nodig? Hebben ze geen gelegenheid genoeg om te laten voelen, wie hun lot in handen houden? Hoe dan ook het appel is afgelopen en daarmee is het moment van onherroepelijkheid daar. Alsof het buiten hem om ging werd er een definitief besluit genomen en half in trance loopt hij op zijn *Blockälteste* af.

'Ja?' Met een gezicht dat zegt 'wat moet je?'

'Ik wil de kampcommandant spreken.' Het is eruit. Het geeft een gerust gevoel. Hij heeft het gedurfd én zijn geweten heeft vrede met wat hij de kampcommandant wil voorleggen.

1932

Alfons zag er tegenop. Hij moest Verwoerd, de directeur, vragen of hij op deze zaterdagmorgen een uurtje eerder de boeken mocht sluiten. Wat was dat toch, dat hij daar tegenop zag? Solidariteit met de collega's die nog tot één uur moesten doorgaan? Vrees dat ze zouden denken dat hij een streepje vóór had bij de directeur? Dat streepje hād hij wel, want de directeur besprak alles met hem en hij had niet de indruk dat de collega's, de drukkers, de dames achter de Remingtons daar problemen mee hadden. Maar hij wist dat dat niet het probleem was. Hij was eigenlijk van nature bescheiden, bang tot last te zijn. Hij liet een ander altijd vóórgaan. Hij was zo iemand die op het trottoir plaats maakte voor de mensen die hem tegemoet kwamen. Én hij haatte het van zichzelf.

Hij klopte aan en stapte naar binnen. Verwoerd was zijn bureau al aan het opruimen, zag hij.

'Mijn zoontje bracht een briefje mee van de kleuterschool of we vandaag konden komen praten.'

'En, Bravenboer, nou moet je natuurlijk vroeger weg. Nou dat moet dan maar, hé?'

Ging dat even gemakkelijk? Hij stapte opgelucht op de fiets en neuriede 'Mijnheer Dinges, weet niet wat swing is'.

Annie had een boterham met boterhammenworst klaargemaakt en hij had zijn tengere lijf nog snel in zijn zondagse broek gehesen, waar gelukkig nog bretels aanzaten, zodat het gemier met de knoopjes hem bespaard bleef, en hij had een schoon overhemd aangetrokken, terwijl Annie ondertussen zijn schoenen te lijf ging met een borstel en Erdal. Alfons reikte met zijn rechterhand naar achter om op de tast het boordenknoopje van de losse boord in zijn nek vast te maken. Voorts moest hij de manchetknopen nog door de knoopsgaten wurmen en een kam door zijn stugge, krullende, blonde haar halen. Ondertussen stond Annie met

haar één meter zestig op haar tenen om zijn stropdas te knopen. Alfons keek neer op het kastanjebruine haar en dacht terug aan hun eerste ontmoeting op de dansschool. Waarom dacht hij daar juist nú aan? Kwam het door de mijlpaal in hun gezamenlijke leven die eraan ging komen en die aandrang tot een soort terugblik?

1922

‘Moet je niet naar dansles?’, informeerde zijn moeder, met iets dwingend in haar stem, ‘ze beginnen volgende maand weer.’

‘Ja, volgende maand. Arie is ook geweest’, vulde zijn vader aan.

Alfons moest er niet aan denken! Hij hoorde wel dat ze eigenlijk zeiden: ‘je bent nu achttien en je zit alsmear te studeren en het wordt tijd dat je eens wat meer de deur uitgaat.’ Broer Arie was op dansles gegaan en had zelfs een medaille gewonnen samen met zijn vriendin. Hij was – eerlijk toegegeven – best jaloers. En verschillende van zijn vrienden gingen ook. Maar hijzelf? Als hij in de spiegel die puistenkop zag dan wist hij dat het een hopeloze onderneming zou zijn. Waarom moest een mens eigenlijk naar dansles? Hij kon zich die avond maar moeilijk concentreren op zijn boekhoudopgaven en hij kwam daarna slecht in slaap. Bedankt, ma! Als je nog eens wat weet! Dansles! Hij zag het vóór zich.

Ze viel hem direct op. Waardoor eigenlijk? Wie kan iets zinnigs zeggen over het mysterieuze magnetisme dat wildvreemden naar elkaar drijft? Bij het kiezen van een danspartner stapte hij zo snel mogelijk op haar af, zodat niemand hem voor was. Na enkele keren zocht ze al oogcontact vooraf en lokte hem naar zich toe. Daardoor begonnen zijn schuchterheid en angst afgewezen te worden scheurtjes te vertonen en waren er momenten dat hij het waagde te fantaseren dat hij haar zou vragen om samen bij Ruteck’s op de Nieuwendijk een appelbol te gaan eten. Hij herinnerde zich dat hij dat vooraf repeteerde in zijn hoofd en moest grinniken.

‘Wat valt er te lachen? Doe ik het niet goed?’

‘Ja, prima schat, ik moest denken aan ons op de dansles.’

Op een goed moment, nadat ze de Engelse wals hadden geoefend, gebeurde het ineens, alsof een opgewonden veer ineens de ruimte kreeg, los van hemzelf.

‘Ik heb eigenlijk wel trek in een appelbol. Jij ook?’

‘Lijkt me wel lekker’, fluisterde ze in zijn oor.

Daarna ging het eigenlijk wel snel. Een volgende keer fluisterde hij tijdens de Engelse wals: ‘Ik heb twee bioscoopkaartjes’. En ja hoor, ze wilde met hem naar ‘*De Zwarte Tulp*’. Hij had nooit geweten dat een mens zó gelukkig kon zijn. Niet lang daarna durfde hij tijdens een wandeling in het Vondelpark het aan te sturen op een eerste kus. Hij was verbaasd over de heftigheid van haar reactie; haar hele houding getuigde van: eindelijk! De eerste kus evolueerde tot een regelrechte zoenpartij.

1923

Toen was de kennismaking met de wederzijdse ouders gevolgd, waar hij – verlegen angsthaas die hij was – als een berg tegenop had gezien. Hij had zich extra goed gewassen in de teil op de keukenvloer thuis, maar toen hij uit de tram was gestapt in Amsterdam-Zuid was hij bang dat er transpiratievlekken in zijn colbertje zaten.

‘Ze zijn best aardig’, had Annie hem steeds verzekerd, maar ja... zij had makkelijk praten; het waren háár ouders, maar voor Alfons was het Amsterdam West tegenover Zuid; het was de heibaas tegenover de ambtenaar; de socialist tegenover de conservatieve gelovige protestant

De buurt was nog in opbouw wist Alfons van zijn vader die hier werkte. Annies ouders waren nog maar pas van de Pijp hierheen verhuisd. In het laatste licht van de zon had hij zich een weg gebaad over tijdelijk aangelegde bestratingen, over stalen platen die moesten voorkomen dat de kiepauto’s met zand vastliepen, tussen stapels bakstenen en dakpannen door, door zand, langs de stoomheilmachine en heipalen die in rijen met hun koppen boven de grond op een archeologisch kerkhof leken. De vreemde schaduwen die het opleverde hadden de spanning bij Alfons niet kunnen wegnemen, integendeel, hij wist zeker dat die vlekken onder zijn oksels er al waren.

Annies moeder had open gedaan. Ze bleek een rijzige dame te zijn, gekleed in een grijze japon met een opvallende grote zilveren broche en haar grijze haar in een knot. Met een ‘dat had toch niet hoeven’ had ze de bloemen in ontvangst genomen en was ze hem voorgegaan naar de huiskamer. De vader, die was opgestaan uit een fauteuil, was óók in het grijs. Hij had Alfons hartelijk begroet en zijn best gedaan hem op zijn gemak te stellen, maar hij had vooralsnog niet zo veel succes gehad. Alfons had voorzichtig rondgekeken en door de

overwegend beige-achtige kleur had hij ineens de vrolijke, gebloemde gordijnen van zijn moeder voor zich gezien en het groenige tafelkleed met de oranje asbak. Wel was deze huiskamer in de gloednieuwe Rivierenbuurt een stuk groter dan die in de oudere Kinkerbuurt en de meubels waren nieuw. De kamer werd gedomineerd door een hoge salonkast en op de schoorsteenmantel boven de zwarte haardkachel stond een opvallende vierkante, houten klok met grote metalen cijfers, wel even anders dan de koekoeksklok thuis. De gemeenteambtenaar had Alfons een fauteuil toegewezen en zijn vrouw had geïnformeerd hoe hij zijn koffie dronk.

Alfons werd voorzichtig aan de tand gevoeld. Hij had al gauw ontdekt dat Annies moeder met een onecht bekakt accent praatte. 'Zeker vanwege de verhuizing van de Pijp naar de Rivierenbuurt' had hij gedacht.

Hij had verteld over zijn baan bij de drukkerij en zijn studie aan de avondschool om zich verder in het boekhouden te bekwamen. Annies vader had op zijn beurt verteld over zijn functie (verschil moet er zijn) bij de afdeling paspoorten aan het stadhuis.

Net, toen hij zich een beetje op zijn gemak was beginnen te voelen, vertelde Annies moeder – het bekakte accent had ze niet vol kunnen houden en was verdwenen – dat zij en haar man belijdende leden van de Hervormde Kerk waren en dat Annie kortgeleden belijdenis had gedaan. Alfons had de hint begrepen en eveneens dat hij een slechte beurt ging maken, maar daar was geen ontkomen aan. Als die vlekken nog niet groot genoeg waren, ging dat nu zeker komen.

'Ik ben niet kerkelijk'. Ziezo, dát was eruit, maar het kon voor de ouders nog erger, want Alfons had er aan toegevoegd: 'Ik ben niet gelovig.'

De ouders waren stilgevallen. Natuurlijk wisten ze dat het voorkwam in arbeiderskringen. Bij die fanatieke rooien, die, opgehitst door vakbondsleiders die aan god noch gebod